

To, čo ma baví Rozhovor s Milom
Kráľom.

čítajte na strane 3

**SND
v Bátovciach**Slovo Váľkovo na
javisku Divadla Pôtoň.

čítajte na strane 5

Tajný cirkus Popoludnie pre
rodiny s deťmi.

čítajte na strane 6

EDITORIÁL

Hrniec zlata

Asi je to tak. Svet sa naozaj zbláznil. Z médií sa na nás valia samé negatívne informácie. Vojna na Ukrajine, narastajúce teroristické útoky, utečenecká kríza, vládne kauzy a škandály, nástup fašistov do parlamentu, ekologické katastrofy atď. Začínam mať naozaj strach. Naozaj toto všetko dopustila moja generácia? Ako sa na nás budú pozerat dejiny? Pravdaže, ak ľudstvo vôbec čaká nejaká budúcnosť. Ak nie, tak je to vyriešené. Nikto nikoho popoťahovať za činy, či za nečinnosť nebude. A napokon, veď za všetko môžu politici. To oni nás manipulujú a ovládajú, to oni sú nenávisťní, to oni nepozerajú na nás, obyčajných malých ľudí, to oni sú tí zlí. Vybavené! Umyla som si ruky. Čítim sa lepšie... Ale aj tak nemôžem spať. Gnávajú ma moje deti. Asi ich budem musieť poprosiť o odpustenie. To ja som im postavila do cesty balvany, ktoré sa nedajú len tak obísť či zodvihnúť. Ako si s nimi poradia? Zúfalo hľadám spôsob, ako ich na to pripraviť. Musím ich dobre vychovať. Áno, áno, to je možnosť a nádej. Nádej, že vyrastie nová, lepšia generácia - sebavedomejšia, múdrejšia, vzdelanejšia, solidárnejšia a empatickejšia.

Nedávno sa mi dostala do rúk kniha Veda zla. Jej autorom je vedec Simon Baron-Cohen. Snaží sa v nej pomenovať podstatu zla. Jav, ktorý nazýva eróziou empatie. Skúma jednotlivé prípady ľudského zlyhania. Hovorí, že každé dieťa dostáva od svojich rodičov hrniec zlata. Problém nastáva, ak ten hrniec zlata nedostane. Z detí vyrastú kruté bytosti bez empatie. Osobnosti, ktoré sú škodlivé pre celú spoločnosť. Hrniec zlata je samozrejme myslený ako metafora. Je to v tomto prípade akýsi súbor hodnôt, postojov, myslenia, morálky a pozitívnych emócií. Je to krásna idea. Ale má to predsa len jeden háčik. Na to, aby sme mohli rozdávať hrnce zlata, musíme ich najskôr nahonobiť...

Jeden zdroj bohatstva poznám. Verím v silu umenia. V jeho krásu, láskavosť a schopnosť meniť svet... Požívam vás do divadla. A nezabudnite so sebou zobrať aj svoje deti.

IVETA DITTE JURČOVÁ

TÉMA

Prečo umenie prekáža vládnucim stranám?

„Ke kultúre se pristupuje s podezřivostí jako k potenciální nositelce kritického postoje. Nedůvěra k intelektuálnímu světu vždy signalizovala věčný fašismus.“

Toto sú slová nedávno zosnulého mysliteľa, románopisca a intelektuála Umberta Eca, ktorého esej o fašizme prináša vizionárske varovanie pred návratom totalitných režimov a fašizmu. Eco upozorňuje, že tento návrat bude nenápadný, nevinný, a preto zákerný. Zároveň vyzýva kultúrnu obec, aby prevzala zodpovednosť, aby odhalovala, poukazovala na všetky jeho nové formy „každý den, na každom mieste zemkoule.“

Ecova esej ma podnietila k tomu, aby som sa opäť vrátila k otázke o podstate umenia a jeho úlohy v spoločnosti. A aj k zamysleniu sa nad tým, prečo vlastne umenie prekáža vládnucim, totalitným alebo, ak chceme, fašistickým vládam a takto orientovaným jednotlivcom.

Už v antickom Grécku, ktoré je rodom európskej civilizácie, vnímal grécky polis umenie ako zrkadlo spoločnosti. Prostredníctvom umenia sa konfrontovali občania s dianím okolo seba, s definovaním si vlastnej identity, zmyslu svojho by-

tia vo svete či už sakrálnom, alebo transcendentálnom. Tí umelci alebo myslitelia, ktorí už v antike nastavili voči mocným zrkadlo príliš kritické, by skončili takmer zabudnutí, ak by sa po nich nezačovali z historického hľadiska cenné diela.

Zo všetkých si môžeme pripomenúť gréckeho dramatika Eurípida a rímskeho filozofa Senecu. Euripides vo svojich hrách odvážne kritizoval postupne sa rozkladajúcu demokraciu, ironicky sa vyjadroval k vládnucim a gréckej spoločnosti. Dôsledkom bolo, že v divadelných súťažiach, ktoré boli súčasťou náboženských slávností, zvíťazil počas svojho života na rozdiel od svojich významných predchodcov len niekoľkokrát. Seneca, filozof a učiteľ a neskôr poradca cisára Nerona, bol pravdepodobne samotným cisárom obvinený za spoluúčasť na sprisahanií proti nemu. Na Nero nov rozkaz musel filozof spáchať samovraždu.

pokračovanie článku na str. 2

Prečo umenie prekáža vládnucim stranám?

pokračovanie článku zo str. 1

Euripides a Seneca sú len dve z mnohých osobností kultúrneho a spoločenského života, ktorí sa nebáli slobodne pomenovať javy v spoločnosti a práve táto sloboda im priniesla odsunutie na spoločenský okraj. Odhodlaný, slobodný a odvážny postoj alexandrijskej Hypatie, ktorá odmietla prijať nástup kresťanstva, ju stál život a jej koniec je v dejinách zapísaný ako jedna z najsurrovejších vrážd.

A čo novodobé dejiny umenia 20. storočia? Tie sa priam nesú v znamení azylov, imigrácie a útekov – intelektuáli a umelci židovského pôvodu a ich zatváranie do koncentračných táborov, vraždy a gulagy pre ruských vzdelancov, čínske a kórejské represie atď. Nedá sa vymenovať množstvo osobností z umenia a kultúry, ktoré sa rozhodli pre zachovanie podstaty umenia – slobody. Tiahnu sa celou históriou ľudstva.

Umenie je sloboda a jeho úlohou je okrem iného reflektovať spoločnosť, a to aj vtedy, ak sa zamieša do politiky v rámci svojich hraníc. V rámci svojich hraníc ale neznamená nechať sa obmedziť tým, čo sa od neho chce alebo čo mu ukáže smer. Umenie si smer nájde slobodne, bez predsudkov, príkazov a zákazov. Jedinou hranicou umenia je hranica smrti. V umení nemožno zabiť človeka. Ale umenie má právo slobodne reagovať na to, čo sa okolo nás deje a aj sa angažovať, otvárať diskurz s politikou a tými, kto ju zastutujú. Represívna a totalitná politika ale hranice nemá. Môže potláčať, zatvárať do väzenia a aj zabiť. Takúto politiku treba odhaľovať a upozorňovať na ňu, tak ako nám hovorí Eco. Pre umelcov, ktorí sú obdarení slobodou, či už ju majú vrodenu alebo prirodzenú alebo vychádza z vedomia angažovanosti, predstavuje tvorba riziko. Totalitné režimy alebo vlády, ktoré tento režim vládnutia pripúšťajú tým, že jeho predstaviteľov

a hlásateľov prijímu medzi seba, nie sú schopné vidieť realitu objektívne a slobodne. V takomto momente je umenie, jeho sloboda nastavovať zrkadlo spoločnosti, ohrozená. Slobodná iniciatíva a teda aj umenie predstavuje pre takúto vládu niečo nepredvídateľné a teda ohrozujúce, pretože jej princípom sú obmedzovania, kontroly, zákazy a potlačanie. Umenie a jeho sloboda sú nevyočítateľné, vymedzujú sa voči plánovaniu, vyškoleným logikám, nalinkovaným cestám. Akúkoľvek myšlienku, ktorá by vládnucim stranám mohla ublížiť a ohroziť ich určené mantinely, treba zlikvidovať a je jedno akým spôsobom.

Potreba umenia, ktoré je slobodné, nebojácne a angažované, je v krajinách ako Ukrajina, Rusko, Maďarsko, Poľsko a Slovensko (!), priam nevyhnutnou potrebou pre zachovanie si zdravého rozumu a vnímania reality.

Dáša Čiripová, dramaturgička a teatrologička

SPRÁVY Z DIVADLA

Sumár prvého kvartálu v divadle

Divadlo Pôtoň počas prvého štvrtroku 2016 prinieslo do Bätoviec 16 filmových projekcií, 4 relácie o súčasnej slovenskej literatúre a 4 workshopy pre budúcich profesionálov v oblasti súčasného umenia. V priestoroch divadla pracovali 3 skupiny slovenských a českých umelcov v rámci programu rezidenčných pobytov.

Skorý príchod teplého počasia dovolil naštartovať práce v okolí divadla. Práce sa týkali najmä úpravy trávnych plôch a výsadby nových kvetín a krovin, ale aj demontovania detských ihrísk, ktoré boli za 5 rokov natoľko zdevastované mládežníkmi, že ich ďalšie prevádzkovanie nebolo možné. V apríli sa uskutočnila brigáda v pivničných priestoroch divadla, odkiaľ bol vynosený odpad možno aj s dvadsaťročnou históriou. Pripravili sa tak priestory pre ďalšie práce v divadelnom podzemí, a to najmä odvlhčenie priestorov a sanácia starých polorozpadnutých omietok. Za pomoc pri tejto brigáde ďakuje tím divadla trojici dobrovoľníkov – Matúšovi Bernátovi, Timovi Han-

skovi a Petrovi Maňovi. Za technickú podporu patrí vďaka Obecnému úradu Bätovce.

Prvé mesiace v Divadle Pôtoň sa niesli aj v znamení nového Fondu na podporu umenia, na ktorý boli prenesené kompetencie bývalého grantového systému Ministerstva kultúry SR. Tím divadla pripravil v priebehu decembra 2015 – apríla 2016 celkovo 6 umeleckých projektov a ako partner sa spoločne s francúzskou organizáciou Euroculture uchádza o európsky kultúrny grant.

Rok 2015 bol z hľadiska výsledkov divadla viac než úspešný. Zostáva veriť, že tento rok bude ešte lepší.

- MD -

Zmeny vo vstupnom

Vážime si ľudí, ktorí tvoria.

Vážime si tých, ktorí neváhajú ku nám vycestovať a komunikovať s divákmi prostredníctvom svojich umeleckých diel. Myslíme si, že kultúra je najpodstatnejšou súčasťou každého národa. Od mája budú preto ceny vstupeniek vyššie ako doteraz na všetky živé produkcie. (Živé – myslíme divadlo, koncerty, čítania s hercami, vystúpenia výtvarníkov, výstavy spojené s vernisážami atď.)

Vážime si našich divákov.

Vážime si tých divákov, pre ktorých sa stala návšteva kultúrnych podujatí prirodzenou súčasťou životného štýlu. Pripravili sme preto pre vás, milí diváci, Kartičky návštevíka, ktoré vám budeme pečiatkovať pri každom vašom vstupe do Divadla Pôtoň pri akejkoľvek produkcii. Kto nazbiera za rok 6 pečiatok, stáva sa členom **Klubu Divadla Pôtoň** a získava od nás **50% zľavy** na všetky živé produkcie.

Vážime si učiteľov.

Sme presvedčení o tom, že učiteľ je kľúčovou osobnosťou pri vytváraní postojov a budovaní názorov ďalších generácií. Veríme, že učiteľ zohráva najpodstatnejšiu úlohu vo výchove ku krásnu, k umeniu a ku kultúre. Vieme, že vzdelaný učiteľ musí absolvovať desiatky kultúrnych podujatí ročne, aby mohol učiť deti a študentov uvažovať o bytí, o spoločnosti, o svete... Preto poskytujeme každému učiteľovi **70% zľavy** na všetky živé produkcie. Stačí nahlásiť príslušnosť k škole a učiteľskému stavu.

A ešte posledná novinka k tejto téme: spustili sme predpredaj vstupeniek, kde môžete využiť predpredajovú zľavu na portáli predpredaj.sk.

To, čo ma baví najmenej, mi najviac zarába

Milo Král' vyštudoval herectvo na Vysokéj škole múzických umení. Odvtedy pôsobil v divadlách v Martine, Žiline a Nitre. V Slovenskom komornom divadle bol desať rokov umeleckým šéfom. Sice je známy predovšetkým ako divadelný, filmový a dabingový herec, jeho umelecké zameranie je obsiahlejšie. Nedávno do jeho profesionálneho balíka pribudla filmová réžia a v súčasnosti o ňom veľmi počuť aj v súvislosti s kapelou Milo Král' Band.

Milo, mali ste koncerty v Bratislave, Nitre, Banskej Bystrici, Martine a my sa tešíme, že vás naši diváci budú môcť vidieť a počuť v Bätovciach. Čo vás motivovalo k založeniu vlastnej kapely a ako by ste ohodnotili jej doterajší úspech? Myslíte si, že úspechu kapely napomáha popularita, ktorú ste získali vďaka herectvu?

Pre mňa je úspech, že si môžem s dobrými muzikantmi svoje divadelné pesničky zahrať a zaspievať. A nájdu sa ľudia, ktorí si to prídu vypočuť, dokonca sa im to páči. Bonusom je, že sa nám podarilo nahráť CD a snáď sa podarí nahráť aj druhé. To je všetko, nič viac od toho neočakávam. Nehráme komerčnú hudbu, neznieme v rádiách, takže naša herecká popularita iste pomôže ľuďom prilákať do hľadiska. Ale to, či v ňom zostanú, kúpia si naše CD a prídu aj nabudúce, je na nás.

Okrem hudby sa venujete viacerým umeleckým

oblastiam. Vedeli by ste zhodnotiť, ktorá oblasť vás najviac napína?

Nejako zhodnotiť to neviem, ale viem to rozdeliť na oblasť baviacu a zarábajúcu, pričom v poslednom období sledujem neprijemnú nepriamu úmeru medzi týmito oblasťami. To, čo ma baví najmenej, mi najviac zarába. Takže, aby som vám odpovedal na otázku, najviac ma baví koncertovať s kapelou.

Pôsobíte na mňa ako človek, ktorý rád sám seba posúva pomyselnú latku čoraz vyššie. Cítite potrebu stále sa zlepšovať? Existujú ešte vo vašom profesionálnom živote ciele, ktoré by ste chceli dosiahnuť?

Neviem, či ide o nejaké zlepšovanie sa, ale v princípe je mojím dlhodobým cieľom ne byť závislý na nikom a na ničom (odolávajú nikotín a kofeín). To znamená užívať sa vlastnými schopnosťami

a vlastnými projektami, s vlastnou mierou kompromisov. Ak sa mi to podarí, nebudem chcieť robiť nič iné.

Nedávno ste sa stali filmovým režisérom. V čom je iná práca režiséra a herca? Keby ste mali sám seba režírovať, čo by ste kritizovali?

Herca viac vidieť, režiséra zas viac cítiť. Aspoň teda pri filme, pretože v divadle je to iné, tam môžete, napríklad, dosť jasne cítiť aj herca. Sám seba som už viackrát režíroval, väčšinou, keď mi vypadli iní herci. Tieto filmíky mám zavesené na mojej stránke, ale nebolo to bohviečo. Utekáte pred kameru za kameru, je to náročné na sústredenie, pozorujete kolegov a od seba nemáte odstup. Na druhej strane si zase nemusíte nič vysvetľovať. Veď posúďte sami.

ZHOVÁRALA SA MONIKA ŠKOJCOVÁ

Budeme krstiť

Krstným otcom bude herec, režisér a hudbník Milo Král' a krstnou mamou generálna riaditeľka Národného osvetového centra Jana Kresáková. Hlavným aktérom je nová knižka. Volá sa 3xS. Rodila sa dlho a ťažko. Jej rodičmi sú deväť renomovaných autorov – divadelní kritici, dramaturgovia a režiséri, päť kultúrnych inštitúcií a zohratý sedem členný editorsko-grafický tvorivý tím. Veríme, že 3xS bude bežnému čitateľovi atraktívnu sprievodkyňou vo svete divadla a umelcoví provokujúcou múzou v časoch tvorivej krízy. Má na to všetky predpoklady.

Tak pod'ťe s nami sláviť jej príchod! Krstíme počas koncertu Mila Krála.

- IDJ -

3xS

Ring ako priestor výtvarnej tvorby

Dejiny, to je sled udalostí. Jednotlivých, no na seba nadväzujúcich. Aby sme lepšie pochopili súvislosti, ktoré k dejiným udalostiam viedli, zvykli sme si vytvárať príbehy. Inak tomu nie je ani u dejín výtvarného umenia.

Jeho príbeh je plný zvrátov, šokujúcich udalostí, nepochopených snáh a ideí, ale aj autentických záznamov ducha doby. Od chvíle, kedy v dejinách môžeme hovoriť o umeleckých osobnostiach, môžeme hovoriť aj o ich túžbe priniesť do sveta umenia vlastný spôsob vyjadrovania, novú unikátnu estetiku, vniesť do umeleckej tvorby niečo nové, čo obecenstvo zaujme a zároveň to bude hovoriť aktuálnym jazykom doby. To je hybnou silou dejinného vývoja v umení.

A tak keď v divadle Pôtoň vstupujú dvaja výtvarníci do pripraveného ringu je to preto, aby nadviazali na snahu aktualizovať súčasný vizuálny jazyk a svojím výtvarným experimentom prispeli k hľadaniu nových možností výtvarnej tvorby. Na začiatku je snaha vytvoriť umelecky hodnotné dielo a na konci to dielo skutočne vzniká. No dielo samotné nemá pre týchto umelcov väčší význam, než proces jeho vzniku. Naopak, vznik diela je neopakovateľný, jedinečný, a ako taký je oveľa vzácnejší. Aby prezentovali dielo vo svojej celistvosti, musí byť proces jeho vzniku prístupný aj obecenstvu. Zmätenie, ale aj pobavenie obecenstva je absolútne na mieste. Súčasné výtvarné umenie dospelo vo svojej komplexnosti do bodu, kedy sa len ťažko zaobide bez vysvetlenia súvislostí a tie, ako už bolo povedané, najlepšie vysvetľujú príbehy.

Snaha zachytiť výtvarným dielom pohyb a akciu, je prítomná už v umení strovekého Grécka. Na vrchole klasického obdobia sochári ako Lysippos, rôznymi špecifickými technikami manipulujú percepciou diváka, aby vyvolali pocit pohybu. To tušenie pohybu je tak silné, že napriek statickosti objektu, je v sochách prítomná dynamika. Tieto princípy znovuobjavili umelci v renesancii. Zásadný obrat v zaznamenávaní pohybu nastal s objavom filmovej techniky. Výtvarné umenie malo potrebu reagovať a vyrovnávať sa s týmto revolučným objavom. Na jednej strane tu bola podvedomá snaha niektorých výtvarných smerov o zdôraznenie statickosti obrazu vo výtvarnom umení. No v čase bezbrehej kreativity a programom prekračovania všetkých kánonov vo výtvarnom umení, ktorý nastolili avantgardy, sa dynamika, pohyb, akcia stali hlavným smerom, kadiaľ sa výtvarná tvorba uberala. **Futuristi** vzývali rýchlosť a pohyb ako kľúčový princíp ich tvorby. Reagovali tak na ranciu, s akou dochádzalo k spoločenským zmenám. **Dadaisti** sprvu asi netušili, ako radikálne spochybniť princípy individuálnej tvorivosti. Sám Marcel Duchamp chápal vystavenie pisoáru ako demonštratívne „gesto“. Objekt vystavený v galérii nemohol byť umeleckým dielom, veď pisoár bol priemyselne vyrobený. Až akt vystavenia a signovania je umeleckým dielom hodným prezentácie. Nasledovali rôzne pokusy zmazať všetky hranice medzi umeniami a spôsoby ako zmeniť statický charakter maliarstva dynamikou filmových nástrojov, premietacou technikou a diapoziťivmi. Druhá svetová vojna tieto výtvarné experimenty

zabzdila, len aby vo vyzretejšej podobe znovu nabrali na sile po jej skončení.

Avantgardy tak úplne prekopali princípy moderného výtvarného umenia a dali za vznik smerom a výtvarným aktivitám, ktoré sú kľúčové pre pochopenie tvorby aj našich výtvarníkov v ringu. Jedným z nich je informel ako výtvarný smer, ktorý využíva nemaliarske prostriedky v maliarskej tvorbe. Jackson Pollock energicky vrhá, strieka a kvapká farbu na plátno. Lucio Fontana reže a prepicháva starostlivo natiahnuté plátno. Pollock aj Fontana spravili z plátna, ako sám Pollock hovoril, arénu, v ktorej sa maľovanie stalo jeho životopisom. Toto bol zásadný prerod v dejinách výtvarného umenia, prerod od čistého maliarstva ku gestu a činu, ktoré nahrádzajú dielo. Na **informel** vzápätí nadviazal **nový realizmus**. Ten svojimi akciami započal éru **akčného umenia**, ktoré ovládlo výtvarnú scénu 60. a 70. rokov.

Pojem **akčné umenie** zahŕňa rôzne výtvarné techniky, ktorých podstata netkvie v tvorbe hmotného artefaktu, ale v procese, hre, dianí, priebehu deja a jeho prežití. Stierajú sa tu hranice medzi umením a bežným životom. Akčné umenie reaguje na bežné životné situácie, komentuje politické dianie, spoločnosť atď. Medzi hlavné oblasti akčného umenia patrí **akcia**, **happening** a **performance**. Všetky sú založené na pohybe, aktivite umelca, ale zatiaľ čo akcia má intímnu povahu, happening cielenie zapája do svojej aktivity väčšie množstvo ľudí, aktérov a divákov. Predstavme si, že prideme na výstavu, galéria je zamknutá, ale cez okno vidno, ako umelec chodí okolo obrazov

a mŕtvemu zajacovi v náručí niečo šepká. Tak nejak vyzerala slávna akcia Josepha Beuysa v roku 1965 s názvom Ako mŕtvemu zajacovi vysvetľujem obrazy. Performance má ešte bližšie k divadlu, keďže samotnému predvedeniu diela predchádza dôsledná príprava. Dielo má väčšinou stanovenú formu, príbeh a môže byť viackrát opakovaný.

Peter Valiska-Timečko a jeho protivník vstupujú do ringu ako dvaja performer. Ring, svetlá, prostredie aj oblečenie sú starostlivo pripravené. Dohodnutá je dĺžka zápasu i pravidlá súboja. Obaja borci sa dokonca pred zápasom pripravujú, aby podali čo najlepší výkon. Súboj je dielom, ktoré diváci môžu spolu s performerami prežiť. Ale to nie je všetko, po súboji ostali stopy, zárezy a diery. To využívajú, aby zachytili záznam predchádzajúceho súboja. Technikou frotáže otláčajú na veľkorozmerné plátna povrch ringu, ktorý slúži ako matrica tlačie. Umelci tak prepájajú performance s grafickou tvorbou, ktorú by sme mohli označiť ako akčná grafika. Príbeh dejín umenia, nie je ani zďaleka na konci, experimenty, kreativita plná novej vizuality, to všetko je šanca odpútať sa od všednej reality a byť chvíľu súčasťou umenia okamihu.

BRANISLAV ZURKO

Po vernisáži k výstave *Matrica ako ring* sa uskutoční neformálna diskusia kurátora výstavy Branislava Zurka a tvorcov (Stanislav Piatrik, Peter Valiska-Timečko) s divákmi. Projekt bol prezentovaný v Londýne v rámci podujatia Slovak Art Days in London.

0 slove slovom

Modrý salón vznikol ako nový hrací priestor Činohry SND na malé, komorné inscenácie, na diskusie a prezentácie tvorby členov divadla. Popri divadle poézie vznikla línia hier písaných na telo herca. V prvých takto písaných hrách sme sa zamerali na kontroverzné osobnosti umenia. Slovo Váľkovo bola v poradí druhá inscenácia.

Zdalo sa nám, že malý komorný priestor môže byť výborné laboratórium totality, laboratórium našich zlyhaní. Po Leni Riefenstahlovej sme chceli pokračovať na domácej pôde pohľadom na totalitu červenú. Zdalo sa nám, že práve umelecké osobnosti nám dávajú veľký priestor na výskum takejto témy. Ako spolupracovať či odmietajú spolupracovať s nedemokratickým režimom. Čo je za rozhodnutím (umelca) dovoliť vnútornú kolaboráciu? Alebo naopak, prečo sa jej vystríha, či sa za ňu ukrýva, či len požíva výhody zo služby nejakému politickému režimu.

Pre Emila Horvátha ako herca i režiséra sme vybrali osobnosť kontroverznú literárne i politicky zároveň. Taká osobnosť je Válek nepochybne. Jeho kontroverzia, rovnako politická ako aj básnická nás začala fascinovať. Peter Pavlac prišiel sám s ideou o Slove, poéme, ktorú venoval komunistickému režimu. Ved' práve slovo súvisí s básnikom i s politikom. A potom sa začala objavovať štruktúra textu.

Na pozadí reálnej udalosti – Sviečková manifestácia 25. 3. 1988 sme sa pokúšali dostať do mysle básnika, ale aj politika vo vyhrotenej situácii. Chceli sme nájsť momenty pochybností. Tie o správnosti konania v ten osudný deň, ale aj tie, ktoré sa zrodili v posledných rokoch totalitného režimu. Úda na na komunizmus, ktorá presaukuje z poémy Slovo sa stala dobrým základom úvah o pochybnosti, neistote i vnútorných rozporoch nášho básnika. Našli sme preňho dobrého partnera. Teda postavu, ktorá je kdesi na hrane reality a fikcie. Je to pracovník ŠTB, ale zároveň obdivovateľ poézie Miroslava Váľka. Pracovne sme ho označili Tibor. A tak sa označil aj sám v texte hry. Je to provokatér svedomia, provokatér Váľkovo mysle-

nia. Vedie nášho básnika a ministra na cestu úvah rozhovorom o jednotlivých častiach poémy Slovo. Odhaľuje osobné motivácie, špára sa v minulosti a rovnako intenzívne v prítomnosti. Je však rovnako obeťou ako aj súčasťou socialistickej mašinérie. A v hercovi Františkovi Kovárovi sme našli práve obsadenie proti typu. Žiadny zloduch, žiadny provokatér na prvý pohľad, ale rovnako zlomený muž. A tak ich máme na javisku dvoch. Vzájomne sa vyvíjajúcich i vyhovárajúcich, komplikovaných. A za oknom mlčiacu skupinu modliacich sa ľudí.

Slovo Váľkovo preto nie je faktografickou biografickou inscenáciou. Je to stupňujúci nepokoj, je to polemika s básnikom a jeho tvorbou. Bolo nutné Slovo v čase, keď vzniklo? Bol to len zastierací manéver? Je kdesi za tým všetkým stav zúfalstva zo seba a zo sveta? Aká je motivácia k tvorbe? Aká je potom autorita a zodpovednosť básnika? Válek sa stal pre nás zástupca výnimočného umelca v čase komplikovaných historických osudov. Tak to je...

Padá dážď, pršia chryzantémy

a ľudia oči div že nevyočia si.

Zatľú rakvu, svieca dohorí a sused susedovi hovorí:

Nebohý, chudák, bol mi ako brat...

A myslia si pritom:

Tomu je už dobre, na toho neprší, ten je rád.

Padá dážď, pršia chryzantémy,

ľudia oči div že nevyočia si.

A ty, básnik, nemáš iné témy?

Čo by ste chceli v takom počasí!

MIRIAM KIČIŇOVÁ, DRAMATURGIČKA

Dost' bolo rezignácie

Pozývame všetkých, ktorým nie je ľahostajné, čo sa v tejto krajine tu a teraz deje, na predstavenie Oslepené hudbou (v sobotu 30. apríla 2016 o 18:00 h).

Inscenácia vychádza zo spomienok bývalých väzenkýň a väzňov Auschwitzu a Birkenau: Mancy Schwalbovej, Hildy Hraboveckej, Lucie Sivákovskej, Mórica Taubera, väzenkyne č. 65657. Príbeh rozpráva herečka Marta Nováková.

Poviete si: "To je ťažká téma. To ja nemôžem. Divadlo by malo radšej zabávať." Alebo si poviete: "Aký Auschwitz a Birkenau? Holokaust? Ten nikdy nebol."

Zapojte trochu fantázie. Niekedy je zničujúca. Viete si predstaviť, že ste prenasledovaní? Viete si predstaviť, že vaše deti nemusia prežiť svoj život v demokratickej krajine? Viete si predstaviť...

Keď budeme sedieť iba doma, frustrovaní a rezignovaní budeme hromziť na všetko okolo nás, môže sa stať, že raz vyukneme von a svet bude iný, ako sme ho poznali. Bude krajší, lepší, spravodlivejší?

Pozývame vás do divadla, aby sme spolu mohli hovoriť. O minulosti, ale hlavne o budúcnosti. Po predstavení Oslepené hudbou bude diskusia s režisérkou inscenácie a poslankyňou Národnej rady SR Vierou Dubačovou (písali sme o nej už predchádzajúcich číslach našich novín, keď ešte nebola poslankyňou) a výnimočným mladým mužom Radom Slobodom, zakladateľom iniciatívy Nie v našom meste.

Slovenská literatúra žije. To je to najdôležitejšie

Diana Mašlejevová vyštudovala žurnalistiku na Filozofickej fakulte UK, prispieva do Knižnej revue, do Rádia Devín, publikuje aj na webových portáloch Knihožrút a Medziknihami. Píše literárnu rubriku do bratislavského kultúrneho magazínu InBA. Je autorkou kníh: *Aj o vetre*, *Maják*, *Tajný cirkus*, *V modrej izbičke*. So spisovateľkou sa môžete stretnúť v Divadle Pôtoň na príjemnom nedeľnom čítaní pre deti.

Dianka, si autorkou relácie o slovenskej literatúre, ktoré si obyvatelia Bátoviec a okolitých obcí môžu vypočuť v obecných rozhlasoch. Ako si pristupovala k výberu autorov a ich tvorby?

Slovenská literatúra má svoje výrazné mená – osobnosti, ktoré tvoria jej charakter a akúsi neuchopiteľnú atmosféru. Pokiaľ hovoríme o autobiografickej tvorbe, nemohla som vynechať Veroniku Šikulovú, prozaičku, ktorej texty sú veľmi obrazotvorné, neraz aj spomienkové, čitateľ z nich občas takmer cíti vôňu páleného kompostu a modranského vína. Peter Krištúfek sa zase venuje analýze našich dejín, akéhosi kódu, ktorý si v sebe nesieme. Rebel Agda Bavi Pain je unikátny v tom, že sa hrá s kompozíciou, so slovami, ironizuje a striktné sa vyhýba pátosu. Do relácií som zaradila aj viaceré ďalšie významné mená. Mojim cieľom bolo ukázať pestrosť slovenskej tvorby, odkiaľ to stereotypné uvažovanie o našej próze. Som presvedčená, že každý človek si v nej dokáže nájsť svojho obľúbenca – knihu, ktorá ho osloví, zaujme, možno dokonca inšpiruje. Projekt rozhlasových relácií o slovenskej literatúre pre Bátovce považujem za jednu z najvzrušujúcejších aktivít, ktorých som sa mohla stať súčasťou. Bola to výzva – trocha sa odbremenil od istej škrupulóznosti literárno-kritického slovníka a porozprávať o literatúre ľuďom. Všetkým bez rozdielu. Mám z toho obrovskú radosť.

Ako by si všeobecne hodnotila súčasnú slovenskú literatúru?

Slovenská literatúra žije. To je to najdôležitejšie. Žije, oživa, dýcha, nasáva. Prekonali sme isté vákuum a otvorili sme sa ľuďom. Je veľmi zaujímavé pozorovať tendencie súčasnej slovenskej prozaickej tvorby. Zuska Kepplová, napríklad, píše o mladých ľuďoch, ktorí odišli za hranice, aby tam našli dobrú prácu, finančné zázemie, možno aj samých seba. Vižo Staviarsky sa zase zameriava na problémy a bežný život ľudí na okraji

spoločnosti – alkoholicy, Rómovia, psychicky chorí pacienti. A mohla by som pokračovať ďalej. Literatúra síce môže žiť aj sama pre seba, ale úžasné je, keď je pestrá a vie sa dotknúť širšieho spektra spoločenského, kultúrneho, vnútorného a iného bytia. To sa slovenskej literatúre darí. Reflektuje – minulosť, prítomnosť, tie krehké a nie vždy príjemné nuansy, ktoré nás ako národ definujú. Veľmi jej pomohli aj rôzne akcie na jej propagáciu a šírenie. Literárne besedy, čítania v knižkupectvách, kreatívne nápady, ktoré ju preniesu bližšie k čitateľovi. O to ide. Aj ľudia majú o slovenskú tvorbu čoraz väčší záujem. Samozrejme, determinuje ho počet obyvateľov a počet čitateľov. My Slováci nie sme práve najväčší knihomoli Európy, ale máme silnú tradíciu, na ktorej môžeme stavať. Nič sa samo neudeje. Ani v literatúre, ani v architektúre, ani v umení samotnom. Za všetkým stoja nadšenci, ľudia, ktorí túžia pozdvihnúť kultúrnu úroveň spoločnosti. A táto úroveň je nemerateľná. Vyššia umelecká gramotnosť neprinesie okamžitý zisk, ale pozitívne dôsledky sú trvalé. Pochopenie, súcit, snaha hľadať pravdu, prehľbovať sa.

Do literatúry si ako spisovateľka vstúpila poviedkovými (volajme to tak, aj keď názory recenzentov sa rôznia) knižkami pre dospelých *Maják* a *Aj o vetre*...

Poviedky, možno ich nazvať aj krátkymi reflexiami, básňami v próze, alebo ako ich pomenovali literárni kritici – lyrické fragmenty, som písala roky. Isté obdobie sa stali mojim hlavným umeleckým vyjadrením. Napísať poviedku, aj keď je len krátka, chce čas a atmosféru. Keď nezachytím moment, odletí. Ujde a už sa nevráti. Preto mám so sebou vždy zápisník a pero a vážim si chvíle, ktoré sú inšpiráciou. Potom píšem a hrám sa so slovami tak, aby celkový text presne vyjadroval danú náladu, myšlienku, pocit. Knihy *Aj o vetre* a *Maják* sú podobne ladené. Mení sa len môj pohľad na svet a snáď aj úroveň, keďže tajne dúfam, že s rokmi sa

aj umelecké remeslo viac cibrí.

Kde vznikol impulz k písaniu pre deti?

Impulz vznikol ešte veľmi dávno a dokonca ide o jeden z mojich prvých umeleckých impulzov vôbec. Písať rozprávky som začala ešte na základnej škole, v prvom stupni. Pri dedkovom písacom stroji som denne trávila hodiny, potom som zbehla do knižnice, trocha som čítala a pokračovala ďalej v písaní. Dodnes mám v krabiciach celkom slušné zväzky rozprávok, ktoré sú samozrejme adekvátne k danému veku a trošku neokrôchané, ale vychádzajú zo silného pocitu nadšenia a lásky k literatúre. Od vysokej školy som už písala rozprávky pravidelne pre detský časopis a tejto aktivite som verná dodnes. Rozprávky rada píšem aj čítam. Obľubujem Tove Jansson, Astrid Lindgren, Roalda Dahla a mnohých ďalších. Minulý rok mi vyšla prvá rozprávková kniha s názvom *Tajný cirkus*, v ktorej píšem o tajomnom hoteli v Paríži, ktorý sa v noci premení na cirkus. Chvilu nato nasledovalo vydanie knihy *V modrej izbičke*, ktorá rozpráva príbeh o škriatkovi Žvitkovi, ten sa rozhodne odísť z rozprávkovej knihy a svoje miesto si nájde v modrej izbičke, kde sa jeho priateľmi stanú staré hračky. Rozprávky mi dávajú veľkú slobodu, môžem naplno otvoriť dvere svojej fantázie bez obmedzení. Morálne ponaučenie je potom záležitosť, ktorú dávkujem opatrne, aby mňa ani deti neotrávila – na druhej strane, sama si občas potrebujem naordinovať nejaké tie ponaučenia, aby som nezišla z cesty, ktorú považujem za správnu.

Čo momentálne čítaš? Aký máš postoj k výroku F. M. Dostojevského – „krása spasí svet“?

Momentálne som dočítala dve silné a krásne knihy. Román Stehlik od mimoriadne talentovanej americkej spisovateľky Donny Tartt, ktorý považujem za jedno z najvýraznejších diel posledného desaťročia.

pokračovanie rozhovoru na nasledujúcej strane

Slovenská literatúra žije. To je to najdôležitejšie

Príbeh chlapca menom Theo je obrazom súčasnej doby, kde existuje úspech a honba za hmotných bohatstvom, ale ruka v ruku ich sprevádza samota, izolovanosť a strach z budúcnosti. A tiež som sa začítala do klasiky britského

spisovateľa Aldousa Huxleyho s názvom Prekrásny nový svet. Ide o antiutopický román, ktorý s mrazivou presnosťou popisuje svet budúcnosti, v ktorom by nad individualizmom a hľadaním pravdy vyhralo pohodlné a opojné šťastie a duchovné prázdno. Čo sa Dostojevského výroku týka, absolútne súhlasím. Som optimista, aj keď večne nad niečím šomrem. Krása svet spasila už veľakrát a zachraňuje ho denne. Otázkou ale zostáva, v akom svete chceme žiť? Peniaze ani kariéra nenaplnia vnútorné bytie šťastím a honba za šťastím tiež nie je z môjho skromného pohľadu správnu cestou. Krása, to je aj smútok, láska, strach, radosť zo samoty aj z prepojenia s druhým človekom.

Myslíš, že sú knihy, ktoré by mal prečítať každý, lebo majú práve tú schopnosť robiť svet a ľudí krajšími, lepšími?

Sú také knihy, je také hudba, také divadlo, aj také vzťahy. Ale čo sa týka umenia, jeho sila je veľká. Mrzí

ma, keď niekto umenie stavia do pozície akéhosi hobby – ja rád opravujem bicykle, ty si píšeš knihy. Áno, literatúra má aj úlohu zabaviť, ale to nie je ani zďaleka všetko, čo ponúka. Veľmi by som si priala spoločnosť, ktorá by považovala umenie za súčasť svojho JA. Keď si niekto prečíta Thomasa Manna, Dostojevského, Shakespeara, predsa ho to nemôže nechať chladným. Alebo môže? Neviem. Sama za seba viem povedať, že nebyť umenia, bola by som ako bez rúk. Výhovorku, že niekoho nebaví čítať, nepovažujem za smerodajnú. Literatúra je predsa taká pestrá, živá, rôznorodá, že si v nej každý nájde to svoje. Ani ja nečítam z povinnosti, niekedy knihu po pár stranách odložím, ale potom sa občas stane tá magická vec, že sa k nej vrátim po roku a prehovorí ku mne. Som presvedčená, že dobrá kniha prehovorí ku každému.

ZHOVÁRALA SA IVETA DITTE JURČOVÁ

Čo môžeme urobiť pre svoje deti

Patríte medzi tých, čo pravidelne deťom čítajú? Iste budete súhlasiť s nasledujúcimi riadkami. Ak patríte k tým, čo deťom nečítajú, začnite!

Hlasné čítanie nám dá to, čo cez žiadne iné médium nedostaneme.

Pravidelné hlasné čítanie prináša:

- uspokojuje najdôležitejšie emočné potreby dieťaťa,
- vytvára pevné puto medzi rodičom a dieťaťom,
- podporuje zdravý psychický vývoj dieťaťa,
- podporuje jeho sebavedomie,
- dáva mu pocit istoty, zázemia, spolupatričnosti,
- rozvíja jazyk, slovnú zásobu, dáva slobodu vyjadrovania,
- formuje budúceho čitateľa a aj jeho písomný prejav,

- učí samostanému mysleniu, logickému, ale aj kritickému,
- rozvíja predstavivosť,
- zlepšuje sústredenie,
- trénuje pamäť,
- prináša všeobecné znalosti,
- uľahčuje učenie a pomáha dosiahnuť úspech v škole,
- učí deti hodnotám a rozlišovať dobro a zlo,
- rozvíja zmysel pre humor a jeho rôzne roviny,
- je výbornou zábavou,
- učí formovať vlastné názory a životné postoje,

- zabraňuje zvyku závislosti na televízii a počítači,
- je náplňou, ktorá nahrádza nudu, neúspech, problémy,
- chráni dieťa pred hrozbou masovej kultúry,
- formuje jeho estetické čítanie, fantáziu, umelecký vkus,
- je prevenciou pred patologickými javmi,
- formuje čitateľské návyky a podporuje získavanie vedomostí po celý ďalší život,
- je tou najlepšou investíciou do úspešnej budúcnosti dieťaťa.

Text prevzatý z bulletinu Celé Slovensko číta deťom.

Divadlo oznamuje:

Na autorskom čítaní Tajný cirkus spisovateľky Diany Mašlejovej budete mať možnosť deťom kúpiť knižky a dať podpísať autorke aj s venovaním pre dieťa.

Deti sa budú môcť výtvarne prejavíť (máme nachystané, farbičky, fixy, papiere, tričká na maľovanie) a vyjadriť tak svoje zážitky z čítania.

Divadlo Pôtoň má zaujem o staré šatky a kroje. Ak doma takéto veci vlastniete a chcete sa ich zbaviť, nevyhadzujte ich ale darujte divadlu. Výtvarníci veciam dajú ďalší život v podobe kostýmov, rekvizít či výrobkov.

Aby sme si rozumeli

Režisér – osoba, ktorá má na starosti inscenovanie hry, ktorá berie na seba estetickú a organizačnú zodpovednosť za predstavenie, a to tak, že si vyberá hercov, interpretuje text a využíva scénické možnosti, ktoré má k dispozícii.

Interpretácia – výklad textu alebo iného umeleckého diela, určovanie jeho zmyslu a významu.

Symbol – symbol je objekt, obraz, písané slovo, zvuk alebo konkrétny znak, ktorý zastupuje či reprezentuje niečo iné na základe istej podobnosti, asociácie, alebo čisto len dohody. Napríklad: farby na semafore, alebo srdce ako symbol lásky, kríž ako symbol kresťanstva atď.

Empatia – vcítenie alebo vcítovanie sa, prenášanie sa do sveta predstáv iného človeka, do jeho emócií, spôsobu myslenia a postojov.

Erózia – je proces rozrušovania a odstraňovania časti zemského povrchu pôsobením vonkajších činiteľov. S. B. Cohen termín „zlo“ nahradil vo výskume vedeckejším termínom „erózia empatie“. Ľudia podľa tejto teórie k sebe nie sú krutí preto, že by boli zlí, ale z dôvodu, že nemajú empatiu. K erózii empatie môže dôjsť po dlhodobom prežívaní zničujúcich emócií, ako napríklad hnev,

túžba po pomste, nenávisť.

Sakrálné – náboženské, obradné, posvätné.

Transcendentálne – nadskutočné, presahujúce zmyslové aj rozumové chápanie.

Kolaborácia – zradcovská spolupráca s politickým nepriateľom.

Holokaust – systematické, štátom vykonávané prenasledovanie a hromadné vyvražďovanie etnických, náboženských, či politických skupín počas druhej svetovej vojny, vykonávané nacistickým Nemeckom a jeho spojencami.

Grécka polis – grécky mestský štát v starovekom Grécku. Mestský štát zahŕňal územie mesta a jeho okolia. Najvýznamšie polis boli Atény a Sparta.

Hypatia – žila okolo rokov 370 – 415 v Alexandrii, bola filozofkou, zaoberala sa matematikou a astronómiou. Pôsobila v Alexandrii ako prvá žena – profesorka novoplatónskej filozofie.

Totalita – v politike: režim štátu (v širšom zmysle aj politickej strany a pod.) založený na totálnom presadzovaní štátnej (a pod.) ideológie/moci vo všetkých oblastiach, často aj násilnými a bezprávnymi metódami.

- IDJ -

VÝZVA

Hľadajú sa malí aj veľkí hudobníci

Divadlo Pôtoň bude 18. júna 2016 hostiť multižánrový koncert Cluster Ensemble a vy spolu s vašimi deťmi môžete byť jeho aktívnou súčasťou.

Vyzývame rodičov malých hudobníkov, ktorí cvičia na akýkoľvek hudobný nástroj, aby sa zapojili do projektu zoskupenia Cluster Ensemble. Malí aj veľkí hudobníci absolvujú v sobotu 18. júna 2016 krátky, ale intenzívny workshop pod lektorským vedením Fera Királyho a večer budú na koncerte účinkovať spolu s renomovanými slovenskými hudobníkmi.

Prosíme záujemcov, aby sa prihlasovali prostredníctvom e-mailu: [divadlo\(zavináč\)poton.sk](mailto:divadlo(zavináč)poton.sk) alebo priamo v Divadle Pôtoň počas pracovnej doby.

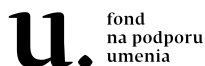
O projekte súboru Cluster Ensemble

Súbor Cluster Ensemble v obsadení špičkových slovenských umelcov si na projekt DOTS. LINES. SHAPES. pripravil niekoľko partitúr z novej knižnej publikácie Archív III, ktorú zostavil Michal Murín.

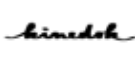
Okrem klasických nástrojov, ako sú klarinet, klavír a kornet, využíva súbor aj počítač s autorsky naprogramovaným softvérom a analógový syntetizátor, s čím má súbor ambíciu posúvať interpretáciu na poli vážnej hudby ďalej.

- DIP -

Podpora

Divadlo Pôtoň / Kino* je členom:

Sobota / 30.04.2016 / 18:00

Oslepené hudbou / Divadlo Animus Apertus, Banská Bystrica

+ diskusia Totalitné režimy I. s Radom Slobodom a poslankyňou NR SR Vierou Dubačovou

Sobota / 14.05.2016 / 18:00

Trabantom do posledného dychu

Filmová projekcia v Kine* Divadla Pôtoň

Nedeľa / 15.05.2016 / 18:00

Milo Král' Band + Krst publikácie 3XS

Koncert Mila Krála pri príležitosti krstu publikácie Divadla Pôtoň a Národného osvetového centra.

Piatok / 20.05.2016 / 18:00

Matrica ako ring

Keď majú výtvarníci namiesto štetcov motorové píly.

Nedeľa / 22.05.2016 / 16:00

Príbeh lesa

Kino* Divadla Pôtoň

Film od tvorcov filmov Mikrokozmos, Putovanie vtákov a Oceány.

Streda / 25.05.2016 / 16:00

Lucia Piusi

Relácia o súčasnej slovenskej literatúre pre obecné rozhlasly

Sobota / 28.05.2016 / 18:00

Slovo Váľkovo / Slovenské národné divadlo

+ diskusia o Totalitných režimoch II. s Petrom Pavlačom, Miriam Kičiňovou, Emilom Horvátom a ďalšími.

Nedeľa / 29.05.2016 / 16:00

Tajný cirkus

Popoludnie pre rodiny s deťmi, plné literatúry, čítania, kreatívnych hier a zábavy.

PRIPRAVUJEME NA MESIAC JÚN:

Piatok / 03.06.2016 / 18:00

Vyrovňavanie pomerov

Vernisáž výstavy fotografa a divadelného režiséra Eda Kudláča

Pondelok / 06.06.2016 / 17:00

Krajina nepokosených lúk

Derniera inscenácie Divadla Pôtoň spojená s diskusiou s teatrologičkou Elenou Knopovou o úlohe súčasného umenia v spoločnosti.

Sobota / 18.06.2016 / 18:00

Dots. Lines. Shapes.

Multižánrový koncert Cluster Ensemble

Vstupné - divadlo, výstavy, koncerty:

Na pokladni pred produkciu: 10 €

Predpredaj: 8 €

Klub Divadla Pôtoň: 50% zľava, Učiteľia: 70% zľava

Vstupné - kino a detské produkcie:

3 €, držiteľia preukazu FK 2 €

PREDPREDAJ .sk

CULTURE ATTACK 1-4/2016

Listy o súčasnom umení

Redakcia: Iveta Ditte Jurčová, Michal Ditte, Monika Škojcová, Michaela Kancianová, Frederika Krajčíková, Dominika Selieniová, Layout: Makar,

Náklad: 1500 ks, Distribúcia v obciach: Bátovce, Devičany, Zemberovce, Pukanec, Kontakt: divadlo@poton.sk, www.poton.sk